

OSONA I LA METEOROLOGIA

MANEL DOT*
ANNA JIMÉNEZ**

La boira, la Plana, la inversió tèrmica, el fred, els observadors, la neu, les glaçades, les tempestes d'estiu... L'article proposat es divideix en tres parts. La primera consta d'una petita introducció que ens proposa la terminologia meteorològica. La segona recorda a aquells personatges que iniciaren la tasca d'observadors i que revolucionaren la meteorologia fins als nostres dies. I finalment, la tercera, que compta amb aquells episodis des del punt de vista meteorològic més extrems.

The fog, the Plain, thermal inversion, the cold, the snow, the big freezes, the summer storms... This article is divided into three parts. The first of these contains a brief introduction to meteorological terminology, while the second comprises a tribute to those individuals who began the task of recording meteorological phenomena, a group of pioneers who revolutionised the study and whose influence is still to be felt. Finally, the third part recounts some of the most extreme meteorological events to have been experienced in the comarca.

Petita introducció meteorològica

La meteorologia és aquella branca de la física que estudia els fenòmens naturals relacionats amb l'atmosfera; però si ens parem a pensar, ens adonarem que no es tracta només d'una ciència, sinó també d'un condicionant relacionat directament amb la vida diària de les persones. Què vol dir això? En certa manera, les nostres activitats sempre depenen del temps, tant per motius de feina, com per anar de vacances... Per això moltes vegades ens preguntem quin temps farà?, per saber si hem d'agafar o no el paraigua o per si podem fer el que havíem planificat per aquell llarg cap de setmana. Doncs això seria, en certa manera, la meteorologia; en definitiva, el temps. De fet, i si entrem en la terminologia, també hauríem de tenir en compte què és el clima: hom el defineix com el conjunt i el recull de dades meteorològiques que s'han anat observant diàriament de l'atmosfera (la temperatura màxima, la mínima, la precipitació, el vent...). L'anotació

* Coordinador, observador i president de l'ACOM.

** Llicenciada en Geografia i vocal de l'ACOM.

diària d'aquestes dades ens ha permès determinar l'estat mitjà de l'atmosfera en un punt concret del territori. És evident que no n'hi haurà prou només amb l'observació d'un dia, sinó que necessitarem ben bé més d'una trentena d'anys per començar a treure conclusions.

Un altre dels temes que ens agradaria recollir en aquesta petita introducció, l'hauríem d'emmarcar en la memòria meteorològica de les persones. Qui de nosaltres no recorda aquell estiu que va ploure tant i no vam poder fer vacances? O aquell hivern tant cru, que les canonades d'aigua es van glaçar i ens vam quedar sense llum? De fet, la memòria meteorològica a vegades ens pot jugar males passades, perquè ens pot fer oblidar episodis més excepcionals que el que estem vivint en aquell moment. Per això cal remarcar que és molt interessant el recull de dades que diàriament fan els observadors. La seva tasca ens permet clarificar les coses i tenir constància de les situacions que des del punt de vista meteorològic són més extremes.

Aquest article és un recull i una dedicatòria per a tots aquells que han fet possible la intensa activitat meteorològica a la nostra comarca, i per al Patronat d'Estudis Osonencs que amb la celebració del seu cinquantenari ens brinda l'oportunitat de deixar constància per escrit del treball de totes aquestes persones.

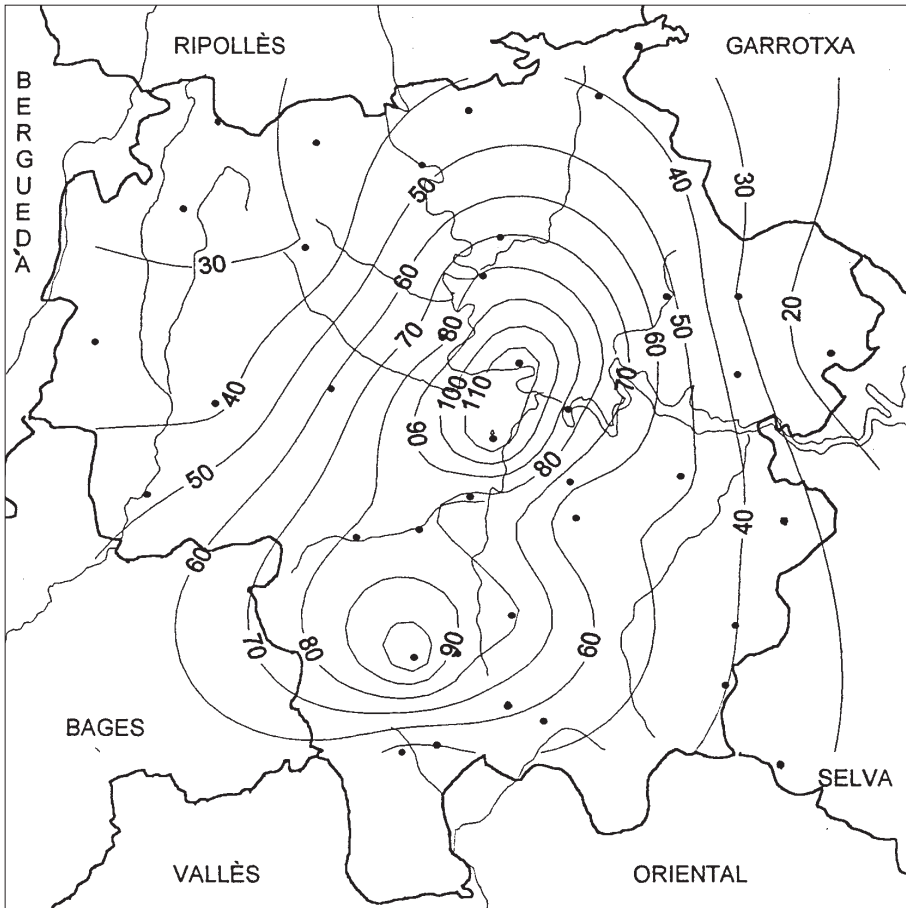
La situació geogràfica

La comarca d'Osona gaudeix d'una localització geogràfica peculiar, que permet situacions extremes des del punt de vista meteorològic. Tenint en compte la gran varietat climàtica que caracteritza el Principat de Catalunya, aquesta es reproduïx a una escala molt més petita a la comarca d'Osona. Quatre de les sis grans unitats de relleu de Catalunya ocupen de major a menor extensió la comarca d'Osona. Al nord, el Prepirineu; a l'est i al sud, la Serralada Transversal i la Prelitoral, respectivament, tanquen la comarca, i al centre i a l'oest està ocupada per la Depressió Central. Però el punt on es troba la varietat climàtica més acusada és la plana de Vic. La Plana ocupa una extensió de terreny envoltada per muntanyes, com el Montseny, Collsuspina, Bellmunt... que sobrepassen el miler de metres. Això facilita la concentració d'aire fred al fons de la Plana i es produeixen fortes inversions tèrmiques i boires espesses.

Una menció especial: la pubilla de la Plana

Un dels fenòmens meteorològics més coneguts d'Osona són les boires, encara que només són típiques de la part central: la plana de Vic. En altres indrets de Catalunya també hi ha boires, com al pla de Lleida, on la boira és molt espessa i es poden passar molts dies sense veure el sol. Però potser és a la nostra comarca on s'enregistren més dies de boira a l'any, ja que se'n comptabilitzen fins i tot durant la matinada d'alguns dies d'estiu.

Probablement en moltes serralades de les nostres contrades el nombre de dies de boira és superior, però com que l'origen de les boires orogràfiques és el mateix que el dels núvols, preferim reservar el terme *boira* per a les que es formen per altres causes.

Dies de boira (1996)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades enregistrades l'any 1996 a la comarca d'Osona.

Les boires que es produeixen a la plana de Vic es formen pel refredament radiatiu. O sigui, el terra emet constantment radiació infraroja cap a l'espai, més com més alta és la seva temperatura. Durant el dia aquesta pèrdua radiativa és compensada per la radiació solar.

En canvi, a la nit l'emissió infraroja es tradueix en un refredament del terra que la conducció tèrmica i la turbulència atmosfèrica propaguen cap a les regions més baixes de l'atmosfera. La situació de la plana de Vic, mal ventilada en trobar-se a uns 500 m d'altitud aproximadament i envoltada de muntanyes que en alguns punts superen els 1.500 m, fa que el refredament radiatiu es concentri només en

una prima capa d'aire a tocar de terra, on la temperatura arriba a baixar prou com per produir la condensació del vapor d'aigua. Com a conseqüència d'aquest refredament i de l'estancament de l'aire al fons de la Plana, s'originen inversions tèrmiques considerables, que ja van cridar l'atenció a Eduard Fontserè a començaments de segle i que va estudiar i publicar en un treball titulat: *L'anomalia tèrmica de la Plana de Vic*.¹

Els dies anticiclònics d'hivern, en què les temperatures són suaus arreu de Catalunya, la humitat és elevada i el vent està en calma, són els més favorables perquè es desenvolupi aquest fenomen.

Els antecedents

La comarca d'Osona ha estat molt important al llarg del temps des del punt de vista meteorològic. Han sortit d'aquí, o bé hi han treballat, importants homes que han fet avançar la meteorologia catalana, portant-la al nivell on es troba ara. Han estat observadors importants el pare Manuel Cazador, Josep Pratdesaba i darrerament Mn. Manuel Serinanell, entre molts altres que sorgiren arran de les observacions de l'anomalia tèrmica de la Plana: la inversió tèrmica. Després d'aquesta llavor de primers de segle, les observacions meteorològiques han continuat. Cal destacar que ja existeixen dades fragmentades de Vic de l'any 1855, recollides per Joaquim Salarich.² De 1861 fins a 1863 hi ha una petita sèrie meteorològica publicada al periòdic *El Ausonense*;³ i de 1895 fins a 1897 hi ha dades enregistrades pels observadors M. Garcia i V. Gimeno.⁴

Manuel Cazador, sacerdot i home de ciència, va fundar l'observatori de Sant Julià de Vilatorrada l'any 1899, un observatori que va funcionar sense interrupció fins a l'any 1956, quan va morir. Va investigar en els camps de l'agricultura, la ràdio i la meteorologia.

Com a primer radioaficionat de la Península va deduir que es podia avisar de l'arribada de les tempestes per la fressa més o menys forta que sentien per la ràdio, mercès a les interferències que produïen les descàrregues elèctriques de les tempestes. Féu observacions dia a dia cada dues hores (cada mitja hora els dies de tempesta) des de les sis del matí fins a les deu de la nit, durant quatre anys: des del 1907 fins al 1910. D'aquesta manera va esdevenir el primer predictor meteorològic utilitzant la teledetecció. Gràcies a les seves investigacions i amb la col·laboració amb Josep Pratdesaba i Eduard Fontserè van detectar la inversió tèrmica de la plana de Vic.

1. FONTSERÈ, Eduard. *L'anomalia tèrmica de la Plana de Vic*. Generalitat de Catalunya: Servei Meteorològic de Catalunya, 1937 (Memòries. Vol. I, núm. 1).

2. SALARICH, Joaquim. *Memoria acerca el Cólera morto epidemico observado en la Ciudad de Vich*. 1854.

3. *El Ausonense. Periódico de intereses locales, de literatura e industria, de avisos y noticias*. 1861-63.

4. Font: Institut Cartogràfic de Catalunya.

Pare Manuel Cazador.
Font: Col·legi del Roser de Sant Julià de Vilatorrada.

Josep Pratdesaba va néixer a Vic el 6 d'agost de 1870, i des de molt petit demostrà afecció per les ciències en general i per l'astronomia en particular. Col·laborà amb el Dr. Fontserè en la instal·lació de l'observatori meteorològic del Montseny. En les seves dades biogràfiques consta que l'any 1913 va fundar l'estació meteorològica al Col·legi dels Germans Maristes de Vic. Cap al juny del 1923, i a requeriment d'Eduard Fontserè i del pare Manuel Cazador, exposaren al senyor Josep Pratdesaba la intenció d'instal·lar una xarxa d'observatoris a la comarca. Coneixedor del país i ben relacionat, va ser l'encarregat de muntar la xarxa que va permetre quantificar la inversió tèrmica. Astrònom destacat, fou en aquest camp on va desenvolupar la seva major activitat. Va ser el primer president del Patronat d'Estudis Osonencs. Deixeble de Pratdesaba, Mn. Manuel

Fotografia de l'any 1909. Observatori del Col·legi del Roser de Sant Julià de Vilatorça.
Font: Col·legi del Roser de Sant Julià de Vilatorça.

Instal·lació d'una gàbia meteorològica a la plana de Vic. Tardor de 1924.
A l'esquerra i amb barret Josep Pratdesaba i a la dreta Salvador Raurich.
Font: SMC.

Imatge, fins ara inèdita, del sondatge fet al camp de futbol de Vic, els dies 24 i 25 de gener de 1925, amb Eduard Fontserè.

Font: SMC.

Serinanell es va iniciar en l'astronomia de la seva mà. Posteriorment es va fer càrrec de l'observatori meteorològic de Vic i va ser el fundador de l'Agrupació Astronòmica d'Osona. Però a la comarca també hi hagué altres observadors. És el cas de Prats de Lluçanès, amb Ramon Montañà i Mir que començà les observacions el 1932, i la tasca del qual segueix el seu fill, Josep Maria Montañà. Un altre dels observatoris antics de la comarca és el de la Masia Torrellebreta, al terme municipal de Malla, regit per la nissaga dels Villarrúbia, pràcticament amb quatre generacions d'observadors. El 1923 inicià les observacions el Sr. Ramon Villarrúbia, i en l'actualitat el seu nét, R. Villarrúbia, i la Sra. Maria Tàpia continuen la tasca d'observadors; esporàdicament els fills, Josep i Joan, també hi col·laboren.

Un dels observatoris més destacats, sobretot pel seu fort contrast de temperatures, és al Mas Isern de Gurb. Dels observatoris instal·lats a la comarca per comprovar la inversió tèrmica aquest era, i és, el més fred i càlid de la plana de Vic; ha enregistrat màximes superiors als 40°C i mínimes molt baixes, per exemple -26,5°C el 28 de febrer de 1924. Actualment aquest observatori segueix funcionant. El Sr. Francesc Isern n'és l'observador, tot un personatge en el món de la meteorologia. Reconegut per la seva dedicació i per l'adaptació a les noves tecnologies, se'l coneix no només a nivell de Catalunya, sinó també a nivell d'Espanya i Portugal. Home pacient i molt treballador, als seus vuitanta anys segueix fent les observacions reglamentàries. Recentment, i coincidint amb el Dia Mundial de la Meteorologia del passat 2002, va rebre el premi nacional de l'INM de mans del ministre de Medi Ambient.

Les últimes generacions

A partir del 1992 es va tornar a reactivar la xarxa meteorològica dins de l'emblemàtica Agrupació Astronòmica d'Osona. En l'actualitat segueix funcionant com a Xarxa Meteorològica d'Osona amb la col·laboració de l'Associació Catalana d'Observadors Meteorològics (ACOM) i la Universitat de Barcelona (UB). Actualment es recullen les dades de trenta-quatre observatoris repartits per tota la comarca i se n'elabora un resum mensual i anual.

Casos concrets: fenòmens meteorològics extrems

Una dita popular parla de nou mesos d'hivern i tres d'infern, i reflecteix clarament el microclima particular que tenim a la nostra comarca. Gràcies a la seva

El temps a Osona any 2002

OBSERVATORI	LITRES PER METRE QUADRAT										DIES		GRAUS CENTÍGRADS				
	DIES DE	PLUJA TOTAL	DIA MÉS PLUJOS		MES MÉS PLUJOS		MES MÉS SEC		BOIRA	DE		DIA MÉS FRED		DIA MÉS CÀLID		MITJANA ANUAL	
	PLUJA		DIA	MES	LITRES	MES	LITRES	MES		LITRES	DIA	MES	GRAUS	DIA	MES		GRAUS
EL BRULL	80	1.015	8	MAI	81	MAI	175	GEN	15	---	---	---	---	---	---	---	
CANTONIGROS	87	1335,6	8	MAI	135	MAI	342	GEN	24,8	19	7	GEN	-5	21	JUL	32	11
CENTELLES	88	869,2	10	DES	73,5	ABR	122,7	GEN	14,7	31	---	---	---	---	---	---	
ESPINELVES	107	1020	7	MAI	71	MAI	181	GEN	32,5	4	18	GEN	-7,8	23	JUN	33,1	---
L'ESQUIROL	97	1030,6	3	ABR	69,5	MAI	249,9	GEN	11,6	---	---	---	---	---	---	---	
FOLGUEROLS	130	792,4	9	OCT	53,4	MAI	140,2	GEN	11,8	78	18	GEN	-5,3	20	JUL	34,3	12,21
GURB	96	780,4	10	DES	61,4	MAI	131,6	JEN	13,7	84	18	GEN	-7,8	20	JUL	38	13,89
HOSTALETS DE B.	93	768,6	5	DES	63,6	AGO	112,6	GEN	12,6	40	18	GEN	-5	23	JUN	34	---
MANLLEU	102	780,5	5	JUN	70	MAI	139	GEN	14	119	17	GEN	-5,7	22	JUN	37	---
OLOST	119	788,3	9	OCT	35,5	MAI	143,6	GEN	12,1	35	16	GEN	-6,6	20	JUL	35,6	12,48
PRATS DE LL	117	642,5	30	JUL	43	ABR	86,8	FEB	12,1	36	18	GEN	-4,5	22	JUN	34,5	12,67
RODA	114	787,8	10	DES	58,8	MAI	139,9	GEN	13,3	131	18	GEN	-6,4	20	JUL	36,6	13,58
RUPIT	113	1.316,8	8	MAI	194	MAI	337	GEN	21,2	7	18	GEN	-10	22	JUN	32,5	10,98
SANT BARTOMEU G.	90	689,5	5	JUN	44	MAI	125,5	GEN	10,5	---	18	GEN	-2,6	22	JUN	37	---
SANT BOI DEL LL.	114	855,1	5	JUN	47,7	MAI	147,9	GEN	16,1	15	17	GEN	-5	22	JUL	34,5	12,1
SANT HIPOLIT DE V.	112	755,3	5	JUN	57,4	MAI	161,6	FEB	13,7	71	18	GEN	-6	23	JUN	36	13,59
SANT JULIA DE V.	118	907,2	10	JUN	54	MAI	145,8	GEN	11	51	18	GEN	-5,5	23	JUN	35,2	13,61
MALLA TORRELLIBRETA	126	783,4	10	DES	53,4	MAI	124,5	GEN	10,7	68	18	GEN	-6	20	JUL	34,5	12,89
LLIÇA	103	789,5	10	DES	47	MAI	122	GEN	13,6	40	---	---	---	---	---	---	
SANT QUIRZE DE B.	116	830,5	12	SET	49,5	MAI	153,5	FEB	15,5	4	---	---	---	---	---	---	
SANT VICENS DE T.	90	785	5	JUN	44	MAI	155,5	GEN	5,5	---	---	---	---	---	---	---	
SANTA EULÀLIA DE R.P.	104	859	30	JUL	53	AGO	140,6	GEN	10	23	18	GEN	-5,2	20	JUL	34,9	---
SENTFORS LA GUIXA	129	873,4	10	DES	52,6	MAI	117	GEN	14,4	91	18	GEN	-6,2	20	JUL	35,5	13,06
TÀVERNOLES	104	858,5	10	DES	58,5	MAI	153	GEN	17	76	18	GEN	-6,6	20	JUL	36	13,7
SIURET I VIDRA	127	1.578	13	MAI	87,5	MAI	352,9	GEN	30,5	27	---	---	---	---	---	---	
COLL FRET (VIDRA)	101	1.649,6	13	JUL	78	MAI	334,7	FEB	29,8	37	---	---	---	---	---	---	
COLLSUSPINA	62	849,5	10	DES	45	MAI	123	FEB	17	---	---	---	---	---	---	---	
SORA	76	1.094,5	12	SET	75	MAI	177	FEB	22	---	---	---	---	---	---	---	
TARADELL	117	885,1	26	AGO	60,2	AGO	142	GEN	11	58	18	GEN	-4,5	23	JUN	34,4	13,42
SANT PERE DE T.	84	1.076	12	SET	70	MAI	222	GEN	11	---	---	---	---	---	---	---	
TORRELLÓ	107	825,7	10	DES	45,2	MAI	163,7	GEN	16,9	31	18	GEN	-5,6	22	JUN	34,4	---
VIC	127	1.239,4	10	DES	50,8	MAI	117,9	GEN	30,5	87	18	GEN	-5,4	20	JUL	35,3	13,4
VILADRÀU (AIGÜES)	121	1.074,1	9	OCT	67,4	ABR	193	FEB	32	---	18	GEN	-2,9	20	JUL	32	12,32
VILANOVA DE SAU.	89	948,5	30	MAI	49,5	MAI	182	FEB	23,5	34	---	---	---	---	---	---	
V. DE SAU. (TORTADES)	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	

situació geogràfica, es converteix en un gran banc de proves tant per als professionals com per als aficionats. S'han pogut observar des d'impressionants postes i sortides de sol fins a fenòmens òptics com parhelis, halos solars i llunars o arcs de Sant Martí dobles, tot tipus de núvols, boires, gebrades, pedregades, tempestes violentes, riuades i fins i tot algun tornado. A partir d'ara intentarem fer un recull d'aquells que han estat més espectaculars o que es poden catalogar, des del punt de vista meteorològic, com a més extrems.

Les primeres dades

En general, podríem trobar dades enregistrades en diferents butlletins d'informació, revistes, diaris... Però quan s'intenta analitzar la meteorologia dels nostres avantpassats, això no és tan fàcil. I hom es pregunta: com s'ha de fer per estudiar dades de dos segles enrere? És aquí quan s'ha de començar a treure la pols de molts llibres i a investigar.

Una de les fonts d'informació que és primordial per poder estudiar o deduir si plovia més o si hi va haver més sequera en un moment determinat de la nostra història, són les fonts. Bàsicament són documents que poden ser directes (fonts contemporànies a l'autor, com per exemple aquella persona benestant que escribia un diari), indirectes (escrivans o persones que han sentit a parlar d'algun fet meteorològic i el descriuen), bibliogràfiques (pot ser una reproducció impresa de les dues anteriors) o a partir de la informació de les administracions públiques (documentació guardada als ajuntaments, als arxius de la ciutat...). Però moltes vegades per la quantitat d'informació que hi ha resulta impossible o inabastable estudiar-la. Per això cal centrar-se en aquelles fonts més interessants per la seva qualitat o quantitat d'informació: que sigui fiable i completa i, a més, rica i interessant climàticament. Bàsicament quan busquem dades de segles anteriors els registres que ens donen una informació més abundant són les cerimònies de rogatives, motivades per algun factor ambiental com les sequeres, les pluges prolongades, les tempestes, el fred... Es tracta d'una informació indirecta, perquè no ens expliquen ni la situació sinòptica ni els elements necessaris per poder fer una diagnosi meteorològica. Però, per altra banda, ens són útils per saber una situació atmosfèrica en un període o un moment determinat. Amb la incorporació de serveis meteorològics oficials d'àmbit estatal i/o nacional, el contingut de les sèries i la seva existència ja és molt més propera a les sèries actuals. De totes maneres el bon ús i el maneig dels llibres sempre ens ajuda o ens pot donar més informació de situacions puntuals.

És el cas de dos aiguats molt ben documentats: el de 1617 i el de 1863. La bibliografia existent sobre aquests dos episodis és important, sobretot del primer, recollit pel vigatà Eduard Junyent a l'article «L'Aiguat de 1617 a Vic».⁵ Aquest fou un episodi singular i únic perquè afectà gairebé totes les conques de Catalunya, per extensió en el sistema de rius i rieres. És recordat com l'any del diluvi. A la nostra comarca hi hagué destrosses en moltes infraestructures, com ara ponts

5. JUNYENT, Eduard. «L'Aiguat de 1617 a Vic». *Ausa [Vic]*, vol. VIII, anys 1975-79, p. 149-154.

i edificis situats a prop de les rieres. Junyent el defineix de la següent manera: «l'aiguat del 3 de novembre deixà la ciutat i el terme en la misèria».⁶

Una altra data important va ser la de l'any 1863. Aquest cas fou il·lustrat en el llibre *Desgracias de Vich*,⁷ que ens ofereix una ressenya dels fets ocorreguts la nit del dia 7 d'octubre de 1863 i els següents dies. Tot i que els autors també ens donen a conèixer altres riudes no tan importants i que no causaren tantes destrosses ni morts com la de l'any esmentat. Joaquim Salarich també parla de l'any on hi hagué «Gran inundació de la riera. Moren unes 50 persones i són destruïdes moltes cases, hortes, etc. Amb grans desperfectes».⁸

Però hi ha altres dates importants que ens revelen altres fenòmens meteorològics excepcionals, com són la del 14 de setembre de 1628. Caigué «*un grandísimo pedrisco que deja dos palmos, alguna piedra de dos libras de peso. Se hunden las casas*».⁹ Realment va ser un fenomen espectacular, perquè algunes de les pedres que van caure pesaven aproximadament uns 800 grams. El 29 de maig de 1741 una forta nevada afectà la comarca, i causà danys importants als camps de blat i als altres conreus. També cal esmentar la sequera del maig de 1775. Llavors amb aquesta rogativa es demanava que ploqués: «Se portan al santuari de la Gleva los Sants Martirs Llucià i Marcia en demanda de pluja hi assistiren de Vich 5.912 persones.» I el 31 de desembre de 1853 una onada de fred va fer baixar les temperatures fins a $-20,7^{\circ}\text{C}$ a molts punts de la comarca. Hom diu que el vi es glaçava als porrons i el pa l'havien d'escalfar per poder-se'l menjar.

A partir dels anys cinquanta fins avui

L'estudi de les dades d'aquests últims cinquanta anys ens ha permès observar una gran quantitat de fenòmens. Aquests fets, documentats amb dades meteorològiques, ens han servit per analitzar la situació que es va generar en aquell moment i que va desencadenar tot un procés excepcional. Aquest recull l'iniciarem una dècada abans del període que ocupa aquest article perquè els fets ocorreguts mereixen ser esmentats.

1940: Un dels fets més tràgics dels darrers anys és el de la inundació del 17 al 18 d'octubre de 1940 a les poblacions de Manlleu, Torelló i Roda de Ter. Un temporal de llevant fou la causa i el desencadenant de tota la situació. Les pluges generals, sobretot a la capçalera d'alguns rius de la comarca, van fer pujar el nivell de les rieres i aquestes començaren a baixar amb força. De fet, les pluges

6. *Ibidem*, p. 149.

7. D.f. de A.A.P. y D.J.S. *Desgracias de Vich, o Breve Historia de las que causó la avenida del Meder en la madrugada del día 8 de octubre de 1863*. Vich: Imprenta y librería de Soler-Hermanos, 1863.

8. Don Joaquim Salarich y Verdager, cronista de Vich membre de varias Sociedades Científicas y literarias nacionales y extranjeras. *Efemeridas Vigatanas*. Vich: Estampa de Ramon Anglada, MDCCCLXX-XII, p. 79.

9. Butlletí anual (2000) del Centre Territorial de Meteorologia de Catalunya. Ministerio de Medio Ambiente, 1999.

Espectacular glaçada a l'antic sortidor del Passeig de Vic.
Mes de febrer de l'any 1956. Font: Arxiu Francesc Jiménez.

fortes arribaren el dia 17 a la nit i van ser de caràcter torrencial. El riu Ter va començar a incrementar el cabal amb crescudes irregulars. El seu màxim va ser a les sis de la matinada del dia 18, amb una alçada de més de nou metres en alguns punts. Els ponts i els edificis situats prop de la riba del riu van començar a cedir. Però Torelló fou la població on l'aiguat provocà més destrosses físiques i pèrdues humanes. Allà el riu Ter va fer de tap i no deixava baixar el riu Ges. A més, el pont de Torelló va quedar tapiat pels troncs i el fang que portava el riu, que es va desbordar i va inundar la part baixa de la vila de Torelló. Van cedir bona part dels edificis (118 en total), i es van comptabilitzar 62 morts i 52 ferits.¹⁰

1956: Un dels episodis més freds que ha viscut Catalunya es va enregistrar el mes de febrer de l'any 1956. El territori català va patir més d'una onada de fred, que es traduí en una baixada de les temperatures amb valors inferiors a les normals per l'època durant més d'un dia. A la ciutat de Vic, les temperatures mínimes no van superar els 0°C fins a finals de mes, i les màximes no van superar els 15°C. La mitjana del mes va arribar als 0,2°C, la temperatura mitjana més baixa enregistrada des que es tenen dades meteorològiques de Vic. Tot i que no ha

10. SOLÀ, Fortià. *Història de Torelló*. 1948, p. 622.

Mida de la pedra que va caure el dia de Santa Anna de 1960 a Vic.
Font: Arxiu Francesc Jiménez.

estat l'única onada de fred que ha arribat a la nostra comarca, es recorda com una de les més dures. Els carrers glaçats, les canonades fetes malbé pel fred... les fotografies de l'època il·lustren les glaçades que va patir la ciutat de Vic. Cal destacar també la fredorada de 1945; els termòmetres baixaren considerablement i s'acumularen fins a 45 cm de neu a la mateixa ciutat.

1960: El 26 de juliol una forta pedregada va caure al centre de la ciutat de Vic. S'observaren conglomerats de pedres de fins a 500 grams. Els desperfectes causats foren importants, sobretot a les teulades de les cases i en alguns cotxes. Després d'aquell dia de Santa Anna una bona part de la ciutat de Vic es declarà zona catastròfica.

Un dels anys més ben documentats sobre les pedregades que van afectar de ple la comarca d'Osona va ser l'any 1925. Josep Callís i Marquet va realitzar una conferència al local del Centre Excursionista de Vic explicant els fets i les destrosses que aquell fet va causar en molts conreus: «Les pedregades esdevingudes durant l'any 1925 en la comarca de Vich han causat a la economia agrícola un dany superior a DOS MILIONS DE PESSETES.»¹¹

1962: El 25 de desembre de l'any 1962 una forta nevada va afectar Catalunya. En diversos punts del territori català s'acumularen gruixos d'entre 65 i 100 cm de

11. CALLÍS I MARQUET, Josep. *Les pedregades de l'any 1925 en la comarca de Vic*. Vic, 1925, p. 29.

Destrosses de la pedregada en una teulada a Vic el dia de 26 de juliol de 1960.
Font: Arxiu Francesc Jiménez.

neu a Terrassa i Manresa, fins a 64 cm a Sabadell i entre 40 i 50 cm a Vic, Igualada i Mataró; a la ciutat de Girona, 30 cm; a Lleida, 20 cm, i a Tarragona, només 3 cm.¹² La causa va ser una situació de NNE que va evolucionar molt ràpidament, amb una forta baixada de les temperatures només en 24 hores, i una depressió situada entre Còrsega, Sardenya i el nord d'Àfrica que va desencadenar aquests fets que s'han catalogat com a excepcionals. A la ciutat de Vic, el dia de Nadal es recorda com el dia de la gran nevada que va deixar sense llum i aigua la ciutat, i les temperatures baixaren considerablement. Les conseqüències d'aquest episodi també van ser enormes a Barcelona. La ciutat va quedar pràcticament paralitzada i els mitjans de comunicació se'n van fer un gran ressò. Les imatges d'esquiadors baixant pel passeig de Gràcia i el carrer Balmes, amb la utilització dels Ferrocarrils de la Generalitat com a remuntadors, foren la part divertida d'aquesta situació que, des del punt de vista meteorològic, es cataloga d'excepcional a la ciutat i en altres pobles i ciutats de la geografia catalana.

Només tres mesos abans d'aquella data, Catalunya va viure uns terribles aiguats en alguns punts de les comarques del Baix Llobregat i del Vallès, amb importants desperfectes físics i un gran nombre de pèrdues humanes.

12. GASCA, Josep M. «La nevada de l'any 1962». *El Penell. Revista de Meteorologia, climatologia, Medi Ambient i Sismologia*. [Barcelona], núm. 4 (Hivern de 1997). Edició de l'Associació Catalana d'Observadors Meteorològics.

Vista panoràmica de la Catedral de Vic després de la nevada (1962).
Font: Arxiu Francesc Jiménez.

1986: Un altre dels episodis singulars que va viure la comarca d'Osona va ser la nevada del dia 30 de gener de l'any 1986. Es van acumular gruixos de neu molt humida de gairebé un metre a Rupit i de 25 cm a la Plana,¹³ i van quedar ciutats i pobles sencers sense llum, ni aigua, ni telèfon. Alguns diaris descrivien així la situació viscuda a principis d'aquell any: «La comarca quedà aïllada. Va començar a nevar al matí, a estones amb una virulència que ja feia témer serioses complicacions.»¹⁴

1994: D'aquest any cal destacar els nombrosos incendis que hi va haver arreu de Catalunya. Les altes temperatures del mes de juliol, la baixa humitat i els vents sostinguts propiciaren la seva expansió. La nostra comarca va patir diferents incendis forestals i més d'un dia va ploure cendra i la qualitat de l'aire fou molt dolenta, tot i que els incendis més importants es van localitzar a les comarques del Berguedà i del Vallès Oriental.¹⁵ El mateix mes només s'acumularen 0,3 mm de

13. DOT I ARNAU, Manel. «Característiques dels fenòmens meteorològics d'Osona». A: *V Jornades de Meteorologia Eduard Fontserè*. 26-27-28 de novembre, ACAM. Barcelona, 1999.

14. «El Tema: Nevades que ho paralitzen tot». *El 9 Nou* [Vic] (Dilluns, 17 de desembre de 2001), p. 10.

15. «El Tema: Foc a les fronteres naturals d'Osona». *El 9 Nou* [Vic] (Divendres, 8 de juliol de 1994), p. 3.

Vista del Passeig després de la nevada del 25 de desembre de 1962.

Font: Arxiu Francesc Jiménez.

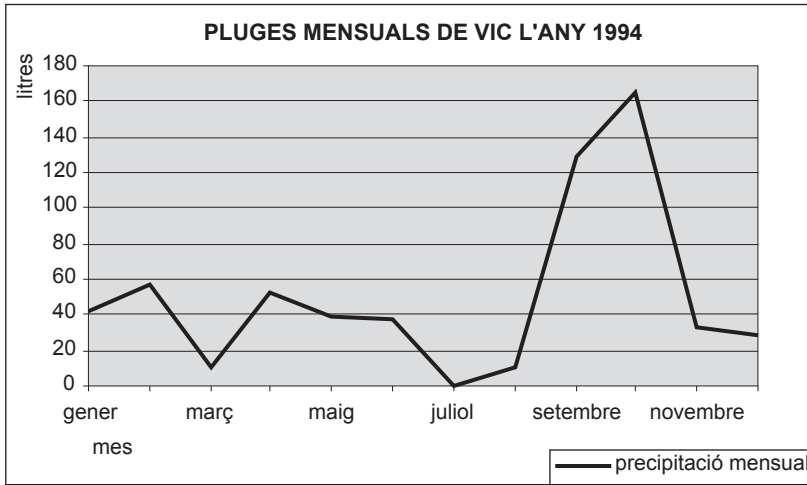
precipitació, fou el mes més sec de tot l'any. Pel que fa als incendis a la nostra comarca cal destacar els de l'any 1983 a Taradell.

A finals d'any, concretament el dia 10 d'octubre, un aiguat va afectar seriosament la riba del riu Congost i del riu Mèder. Tot i que la població més afectada fou la d'Aiguafreda, a Vic el Mèder va inundar la riba del riu i es va endur quatre cotxes.¹⁶

La gràfica següent mostra la sequera que va patir la capital de la comarca el mes de juliol. Per contra, l'elevada precipitació recollida el mes d'octubre va fer pujar el còmput anual, tot i que la pluja va afectar més seriosament la comarca del Vallès.

2001: El mes de desembre va ser el més fred de l'any a la nostra comarca. Les temperatures van caure fins als $-17,4^{\circ}\text{C}$ a Gurb, $-17,2^{\circ}\text{C}$ a la Guixa, $-16,9^{\circ}\text{C}$ a Vic, -15°C a Torelló, $-14,8^{\circ}\text{C}$ a Olost del Lluçanès i $-13,8^{\circ}\text{C}$ a Espinelves la nit de Nadal. Temperatures tan baixes no s'havien enregistrat en un mes de desembre des de l'any 1963.

16. «El Tema: L'aiguat afecta més les ribes del Congost i el Mèder que la del Ter». *El 9 Nou* [Vic] (Divendres, 14 d'octubre de 1994), p. 3.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de pluviometria enregistrades el 1994.

L'entrada d'una massa d'aire siberià va ser la responsable de la baixada de les temperatures, i a més aportava nevades importants a tota la comarca, d'entre 20 i 50 cm de gruix. Les glaçades com les d'abans, les gebrades, els més de vint dies de boira, els quinze dies sense veure el sol i els dinou dies que la neu va resistir, van configurar un paisatge espectacular: com si la plana de Vic s'hagués transformat en un gran congelador. Aquell mes de desembre serà recordat, i molt, i a més donava pas a l'any 2002, l'únic any capicua del segle.

Petita conclusió final

Per finalitzar la nostra exposició ens agradaria recordar unes paraules del nostre apreciat Mn. Manuel Serinanell: «La meua exposició ha finit. L'última paraula no és pas dita, ni de bon tros. Convé i és necessari que la recerca de més dades i estudis segueixi endavant.»¹⁷ La nostra exposició també ha finit i amb aquestes paraules intentarem continuar la tasca que ens apassiona realment: l'estudi de la meteorologia a la nostra comarca.

Arxius consultats

Arxiu Episcopal
 Arxiu Històric de l'Ajuntament de Vic
 Arxiu Municipal de l'Ajuntament de Vic
 Col·lecció Local de la Biblioteca Joan Triadú de Vic

17. SERINANELL I MIR, Manuel. «Les gràfiques de les temperatures mínimes i de les pluges a Vic i a Sant Julià de Vilatorça». *Ausa* [Vic], vol. XI, núm. 106-107 (1983), p. 74.

Bibliografia

- El Ausonense. Periódico de intereses locales, de literatura e industria, de avisos y noticias.* 1861-63.
- Butlletí anual (2000) del Centre Territorial de Meteorologia de Catalunya. Ministerio de Medio Ambiente, 1999.
- Boletín Mensual. Sociedad Astronómica de Barcelona.* [Barcelona], año VI, vol. III, nº C46. (Enero 1915).
- CALLÍS I MARQUET, Josep. *Les pedregades de l'any 1925 en la comarca de Vic.* Vic, 1925.
- D.f. de A.A.P. y D.J.S. *Desgracias de Vich, o Breve Historia de las que causó la avenida del Meder en la madrugada del día 8 de octubre de 1863.* Vich: Imprenta y librería de Soler-Hermanos, 1863.
- «El Tema: Nevades que ho paralitzen tot». *El 9 Nou* [Vic] (Dilluns, 17 de desembre de 2001).
- «El Tema: Foc a les fronteres naturals d'Osona». *El 9 Nou* [Vic] (Divendres, 8 de juliol de 1994).
- «El Tema: L'aiguat afecta més les ribes del Congost i el Mèder que la del Ter». *El 9 Nou* [Vic] (Divendres, 14 d'octubre de 1994).
- DOT I ARNAU, Manel. «Característiques dels fenòmens meteorològics d'Osona». A: *V Jornades de Meteorologia Eduard Fontserè.* 26-27-28 de novembre. Associació Catalana de Meteorologia (ACAM). Barcelona, 1999.
- Don Joaquim Salarich y Verdaguer, cronista de Vich membre de varias Societades Científicas y literarias nacionales y extranjeras. *Efemeridas Vigatanas.* Vich: Estampa de Ramon Anglada, MDCCCLXXXII.
- FONTSERÈ, Eduard. *L'Anomalia tèrmica de la Plana de Vic.* Generalitat de Catalunya: Servei Meteorològic de Catalunya, 1937. (Memòries. Vol. I, núm. 1).
- GAJA I MOLIST, Esteve. *Història de Manlleu.* Manlleu: Caixa d'Estalvis Comarcal de Manlleu, 1976, 320 p.
- GASCA, Josep M. «La nevada de l'any 1962». *El Penell. Revista de Meteorologia, climatologia, Medi Ambient i Sismologia* [Barcelona], núm. 4 (Hivern de 1997). Edició de l'Associació Catalana d'Observadors Meteorològics (ACOM).
- Guía «El Viajero» Vich.* Vich, 1945.
- REPARAZ, Gonzal de (fill). *La Plana de Vic.* 2a ed. Vic: Eumo Editorial, desembre de 1982.
- JUNYENT, Eduard. *La ciutat de Vic i la seva història.* 3a ed. Barcelona: Curial, 1994, 529 p.
- «L'Aiguat de 1617 a Vic». *Ausa* [Vic], vol. VIII, anys 1975-79.
- SALARICH, Joaquim. *Memoria acerca el Cólera morto epidemico observado en la Ciudad de Vich.* 1854.

SERINANEL·L I MIR, Manuel. «Les gràfiques de les temperatures mínimes i de les pluges a Vic i a Sant Julià de Vilator·ta». *Ausa* [Vic], vol. XI, núm. 106-107 (1983).

— *L'observatori Pratdesaba de Vic*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1992.

SOLÀ, Fortià. *Història de Torelló*. 1948.

Adreces d'interès relacionades amb la meteorologia a la comarca

www.acom.es
www.ajvic.es/temps
www.infomet.fcr.es
www.meteocat.com

Agraïments

Col·legi del Roser de Sant Julià de Vilator·ta
Fotografia Jiménez
Institut Cartogràfic de Catalunya
Instituto Nacional de Meteorología
Patronat d'Estudis Osonencs
Servei Meteorològic de Catalunya
Universitat de Barcelona
Universitat Politècnica de Catalunya